

Рівень викидів парникових газів залежатиме від того, які шляхи економічного і технологічного розвитку виберуть країни.

В умовах змін клімату продовольча безпека є похідною від антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, і особливо це проявляється в аграрному виробництві. З урахуванням того, що екологічна складова дедалі більше визначає подальшу політику розвитку сільського господарства в забезпеченні продовольчої безпеки та поліпшенні якості довкілля, варто вже зараз окреслити напрями переходу на екосистемний підхід та змінити моделі аграрного виробництва. На основі прогнозних моделей слід розробити заходи з адаптації (або адаптаційні стратегії), що дасть

можливість найефективніше використовувати природні ресурси в нових кліматичних умовах, досягти стійкого підвищення врожайності та якості врожаю й забезпечити подолання глобальних деградаційних процесів.

Проте універсальних заходів щодо адаптації агроєкосистем до змін клімату не має. Слід розроблювати й застосовувати адаптаційні заходи, які найбільше відповідають екологічним умовам і агресурсному потенціалу території. При формуванні збалансованих агроєкосистем запровадження заходів з адаптації має бути скоординовано з діями, спрямованими на пом'якшення наслідків змін клімату, а саме — зниження викидів парникових газів, депонування карбону в органічній речовині ґрунту тощо.

УДК 330.354 : 631.147

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Н.В. Зіновчук

доктор економічних наук, професор

провідний науковий співробітник лабораторії екологічного менеджменту

Інститут агроєкології і природокористування НААН

Проаналізовано інституційні чинники: законодавчу базу, структуру державних органів управління, неофіційні обмеження, що є дотичними до екологічного моніторингу земель. Запропоновано концептуальний підхід до ідентифікації інформації в системі моніторингу як суспільного блага. Доведено існування залежності між офіційними та неофіційними обмеженнями, що впливають на функціонування системи моніторингу в Україні.

Ключові слова: *екологічний моніторинг, землі сільськогосподарського призначення, суспільні блага, офіційні та неофіційні обмеження.*

Сільське господарство є галуззю, яка постійно здійснює негативний екологічний вплив на довкілля і водночас потерпає від антропогенних ефектів на агросистеми інших галузей національної економіки. Застосування засобів хімізації в сільськогосподарському виробництві спричинює забруднення хімічними речовинами ґрунту, води, повітря в межах агросистем та на значній відстані від них. Разом з мінеральними добривами та пестицидами на поля потрапляють арсен, кадмій, ртуть, свинець, цинк, селен, фтор, нітрати та інші сполуки, що мають мутагенні, канцерогенні та ембріотоксичні властивості. Зазначені речовини мігрують за харчовими ланцюгами до продуктів харчування людей, погіршуючи їхнє здоров'я.

Промислові підприємства шкідливо впливають на агросистеми, викидаючи забруднювальні речовини в атмосферне повітря, ски-

даючи забруднені стічні води в поверхневі водні об'єкти, розміщуючи токсичні відходи виробництва на своїх територіях або спеціально організованих сховищах і полігонах. У процесі біологічного кругообігу до екосистем, і зокрема агросистем, надходять такі хімічні речовини, як сполуки сульфору, хлору, фтору, нітрогену, оксид карбону, важких металів, радіоактивних елементів тощо.

Отже, логічно очікувати від суспільства ретельного контролю за джерелами та ступенем забрудненості довкілля й продуктів харчування в сільському господарстві. Однак в Україні контроль за екологічною чистотою як довкілля, так і продуктів харчування практично не здійснюється. Не відслідковуються негативні ефекти засобів хімізації сільського господарства та промислових відходів на екологічний стан земель сільськогосподарського при-

значення та їх подальший вплив на здоров'я людини. Існуюча в Україні мережа екологічного моніторингу неефективна і недієва.

Екологічний моніторинг як сучасна система знань сформована такими науковцями, як А.І. Айкімов, І.П. Герасімов, А.К. Запольський, М.О. Кліменко, М.С. Мальований, А.І. Мацнев та ін. Основи моніторингу та прогнозування використання земель досліджували Д.І. Гнаткович, Г.Д. Гуцуляк, Р.М. Панас, Г.І. Парфенюк, А.Я. Сохнич та інші вчені. Можна стверджувати, що достатньо напрацьованими є інженерно-екологічні основи моніторингу земель, проте інституційні та еколого-економічні аспекти їх моніторингу залишалися поза увагою науковців.

У цьому дослідженні подано розроблення методології аналізу інституційних процесів, що формують процедури екологічного моніторингу та впливають на їхні трансформації в сільському господарстві. Об'єктом дослідження виступають інституційні процеси, пов'язані з екологічним моніторингом земель сільськогосподарського призначення. Виходячи з поставленої мети, слід вирішити певні методологічні завдання, а саме: ідентифікувати екологічний моніторинг як суспільне благо; оцінити суспільну потребу в інформації, отриманій в результаті екологічного моніторингу; проаналізувати інституційні чинники (законодавчу базу, структуру державних органів управління, неофіційні обмеження), що є дотичними до екологічного моніторингу. У процесі дослідження використовувалися методи: абстрактно-логічний, елементарно-теоретичного аналізу і синтезу та системного аналізу. Методологічні положення було обґрунтовано на засадах концепцій суспільного блага, екологічних потреб і теорії інституціональної економіки.

Моніторинг земель є складовою державної системи моніторингу довкілля. Моніторинг земель формується із систематичних спостережень за станом земель, які передбачають агрохімічну паспортизацію земельних ділянок, зйомки, обстеження і дослідження, виявлення та оцінювання в ньому змін, пов'язаних, зокрема, із забрудненням земель пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими токсичними речовинами, негативним впливом виробничих об'єктів.

В Україні розроблено законодавчу базу, яка регулює суспільні відносини в галузі моніторингу. Моніторинг земель регулюється Земельним кодексом України, Законом України «Про охорону земель» (2003 р.), Положенням «Про Державну систему моніторингу довкілля» (1998 р.), Положенням «Про моніторинг земель» (1993 р.), Положенням «Про моніто-

ринг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення» (2004 р.). Сутність моніторингу земель, його призначення, завдання та види визначаються ст. 191 і 192 Земельного кодексу України, ст. 54 Закону України «Про охорону земель». Зазначені нормативні акти також регулюють порядок адміністрування моніторингу. Зокрема, ст. 191 Земельного кодексу України передбачено, що ведення моніторингу земель здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, центральним органом виконавчої влади, яка реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища [1]. Статтями 12 і 18 Закону України «Про охорону земель» вже ширше визначено повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо моніторингу земель. Кабінет Міністрів України уповноважено встановлювати порядок проведення моніторингу земель. Центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів має забезпечити моніторинг земель. На центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів покладається організація моніторингу земель сільськогосподарського призначення, а центральний орган виконавчої влади з питань аграрної політики має здійснювати проведення моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення [2, 3]. Положенням «Про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення» деталізовано процедуру здійснення цього виду екологічного моніторингу [4].

Статтею 54 Закону України «Про охорону земель» встановлено, що моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення включає: агрохімічне обстеження ґрунтів; контроль змін якісного стану ґрунтів; агрохімічну паспортизацію земельних ділянок. Агрохімічна паспортизація орних земель здійснюється через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень — через кожні 5–10 років. Суцільне ґрунтове обстеження проводиться через кожні 20 років [2].

Відтак можна стверджувати, що в Україні створено законодавче поле, яке регулює відносини у сфері моніторингу і яке можна розглядати як одне з офіційних обмежень, з яких формується інституційне середовище суспільства. Однак, якщо звернутися до суспільної оцінки моніторингу земель, то і науковці, і практики акцентують на системних проблемах, пов'язаних з проведенням моніторингу земель в Україні. Зокрема, зазначається, що в аграрній сфері екологічний моніторинг формальний [6, с. 205]. Серед негативних чинників, які зумовлюють

неефективність державного екологічного моніторингу, аналітики виділяють: недосконалість структури та організації діяльності органів, на які покладено проведення моніторингу; слабку координацію заходів з моніторингу, які здійснюють різні міністерства і комітети; невідповідність нормативної бази системи екологічного моніторингу за окремими об'єктами моніторингу міжнародним і європейським стандартам; моральний і фізичний знос приладово-технічного оснащення державної системи екологічного моніторингу; відсутність потрібного обладнання та умов для автоматизованого збирання, систематичного оброблення даних, зберігання інформації та оперативного надання її основним споживачам; відмінність у кваліфікації працівників, обладнанні лабораторій та методик, за якими здійснюється екологічний моніторинг; неможливість вимірювати якісні та кількісні параметри стану довкілля сучасними методами; низьку якість та недоступність екологічної інформації; низький попит на послуги системи моніторингу та недостатні фінансові надходження за такі послуги [7, с. 38, 40–41; 8].

Якщо проаналізувати зазначені недоліки функціонування системи державного моніторингу з позицій системного аналізу та інституційної економіки, то можна виділити певні взаємозв'язки між формальними та неформальними обмеженнями, та, зокрема, їхню нерозвиненість. На нашу думку, саме недосконалість відповідних інституцій є визначальним чинником, що призводить до неефективного екологічного моніторингу. По-перше, в Україні не прийнято офіційно і систематично інформувати населення країни про стан довкілля. Така інформація, як правило, взагалі не оприлюднюється. До того ж населення країни не виявляє активного і постійного інтересу до екологічної інформації. Для більшості громадян країни отримання цієї інформації не є нагальною потребою. Відтак, відсутність необхідності звітуватися уряду перед суспільством про стан довкілля зумовлює те, що екологічний моніторинг та контроль проводиться формально.

По-друге, державні органи не виконують усіх тих функцій, які покладені на них чинними нормативними актами, пояснюючи це браком коштів, обладнання, методик, що в умовах загальної економічної кризи виглядає цілком логічним. Хоча, на нашу думку, така позиція державних органів влади пов'язана насамперед з відсутністю політичної волі у вирішенні екологічних проблем у сільському господарстві. Абсолютна більшість програм політичних партій не містить завдань, спрямованих на вирішення екологічних проблем у країні і, зокрема, в аграрному секторі.

По-третє, незважаючи на те, що законодавством України передбачено створення національної системи нагляду за станом природного навколишнього середовища, сукупність різних органів, на яких покладено функції контролю і моніторингу, не функціонують як єдина система. Моніторинг за якістю повітря здійснюють 4 державних структури, за якістю води — 6, за станом та якістю земельних ресурсів — 7, зокрема за станом і якістю сільськогосподарських угідь — 5. Нагляд за біологічними ресурсами та радіаційним фоном у країні покладено на 5 державних установ. Кожна з цих державних структур здійснює екологічний моніторинг з різними цілями і відповідно до покладених на них завдань і повноважень. Однак вони не обмінюються інформацією, не координують своїх дій та не узгоджують заходів щодо поліпшення екологічної ситуації. Офіційної процедури звітування комітетів і міністерств, які здійснюють моніторинг, також не передбачено [6, с. 204].

У 2004 р. Міністерством аграрної політики України було зроблено спробу вдосконалити систему моніторингу земельних ресурсів, що використовуються в сільському господарстві. Зокрема, затверджено «Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення», в якому визначено необхідність: 1) функціонування системи моніторингу на основі єдиного організаційного, нормативного, науково-методичного та інформаційно-аналітичного забезпечення; 2) здійснення моніторингу на основі програм моніторингу, що повинні розроблятися в порядку, передбаченому чинним законодавством; 3) створення єдиної інформаційної системи «Родючість ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення України»; 4) науково-методичного забезпечення шляхом координації зусиль ДУ «Інститут охорони ґрунтів України», Національного наукового центру агрохімії і ґрунтознавства, Наукового центру «Агроекологія», Інституту гідротехніки і меліорації НААН та інших наукових установ НААН земельноохоронного профілю. Проте ненадання жодній структурі повноважень щодо координації роботи названих комітетів, міністерств, організацій і установ, дотичних до моніторингу, зробило прийняття Положення знову ж таки формальною законодавчою процедурою. Отже, очевидним є той факт, що структуризація управлінської вертикалі є недосконалою і такою, що гальмує розвиток в Україні екологічного моніторингу, зокрема моніторингу земель сільськогосподарського призначення.

Важливо наголосити ще раз на тому, що офіційні обмеження (законодавче поле, структура органів управління державної і місцевої

влади) не виконують своєї ролі насамперед тому, що не розвинуті відповідні неофіційні обмеження, а саме: екологічна свідомість, екологічна культура, навички та традиції щодо збереження свого здоров'я й довкілля. За своєю суспільною суттю моніторинг має бути відкритою інформаційною системою, пріоритетами функціонування якої є: захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства; збереження природних екосистем; відвернення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям. Моніторинг є складовою єдиної Державної інформаційної системи про стан навколишнього природного середовища і природних ресурсів України. Суб'єкти системи моніторингу мають здійснювати інформаційне обслуговування органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також забезпечувати екологічною інформацією населення країни, про що саме й декларують відповідні нормативні акти «Положенням про Державну систему моніторингу довкілля». Згідно з чинним законодавством, підприємства, установи та організації незалежно від їх підпорядкування і форм власності, діяльність яких призводить чи може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані або узагальнену інформацію для її комплексного оброблення.

Узагальнюючи вище зазначене, в системі моніторингу можна виділити дві групи суб'єктів моніторингу: 1) суб'єкти, що формують блоки інформації в результаті здійснення екологічного моніторингу; 2) суб'єкти, що мають потребувати такої інформації. Логічно до останньої групи віднести органи державної влади та місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання та населення. Зрозуміло, що потреби в інформації, яка продукується в системі моніторингу, різні. Для органів державної влади та місцевого самоврядування інформація, що зберігається в системі моніторингу, має використовуватися для прийняття рішень у галузі охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та екологічної безпеки, розроблення екологічних програм та здійснення природоохоронних заходів. Для суб'єктів господарювання результати моніторингу ґрунтів та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення мають використовуватися в процесі регулювання правових основ земельних відносин, при проведенні економічного та грошового (нормативного та експертного) оцінювання земель, визначенні розмірів плати за землю, плануванні заходів щодо відтворення

родючості ґрунтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, коригуванні агротехнологій, проведенні еколого-агрохімічного районування (зонування) території, визначенні зон виробництва сільськогосподарської продукції для виготовлення продуктів для дитячого та дієтичного харчування, розробленні рекомендацій щодо раціонального та екологічно безпечного застосування агрохімікатів. Щодо фізичних осіб, насамперед членів особистих селянських господарств, власників земельних паїв, то можна припустити, що їх цікавитиме екологічний стан присадибних та земельних ділянок, що їм належать.

Але практично інформація щодо радіологічних, агрохімічних та токсикологічних визначень, залишкової кількості пестицидів, агрохімікатів і важких металів у ґрунтах сільськогосподарського використання, в сільськогосподарських рослинах та продуктах з них залишається невикористаною. Можна стверджувати, що існує брак попиту на неї. Пересічним громадянам не спадає на думку цікавитися такою інформацією, до того ж більшість із них не знає взагалі про існування інформаційних послуг у системі моніторингу.

Відомо, що економічна поведінка людей залежить від їхніх потреб: фізіологічних, матеріальних, соціальних, екологічних тощо. Екологічну інформацію можна віднести до особливого виду екологічних потреб, які за своєю суттю є квазіпотребами (похідними від звичайних потреб) і задовольняються лише тоді, коли задоволені фізіологічні та матеріальні потреби. Хоча екологічна інформація, а саме — інформація щодо оточуючого людину природного середовища, зокрема екологічного стану земельних ресурсів, на яких виробляються сільськогосподарська продукція, є надзвичайно важливою для підтримки здоров'я людини, а отже, й продукування її майбутніх фізіологічних та матеріальних потреб. Тому можна зробити висновок, що потреба людини в екологічній інформації є просто неусвідомленою.

Науковці стверджують, що в основі зовнішніх регуляторів економічної поведінки знаходяться різні системи норм і правил, які є важливим інструментом суспільного впливу на індивіда. Тобто потреба є суб'єктивним, а зовнішнє середовище — об'єктивним чинником виникнення установки, яка є справжнім базисом поведінкових актів, на основі яких відбуваються ті чи інші дії суб'єктів в економічній системі [9, с. 8–9]. Цілком логічний є такий висновок: зміна установок зумовить економічну поведінку людини. Однак постають запитання: 1) в який спосіб і хто саме має змінювати установки людини; 2) які установки мають

змінюватися — соціальні чи економічні; 3) наскільки доцільно формувати новий тип установок — екологічних; 4) трансформація установок має здійснюватися через механізми державного регулювання чи ринкових інструментів.

З позицій концепції суспільних благ екологічний моніторинг можна характеризувати як послугу, потреба в якій задовольняється спільно, споживання такої окремих індивідом ніяк не впливає на її споживання іншими [10, с. 387]. Послуга «екологічний моніторинг» не може бути надана одній особі так, щоб не надаватися відразу ж усім іншим. І якщо вони вже надані одній особі, то можуть надаватися іншим без будь-яких додаткових витрат. Надання екологічної інформації не виключатиме і не зменшуватиме її корисності для інших індивідів, що користуються цією інформацією. Інформацію, що накопичується і зберігається в системі моніторингу, не потрібно ділити серед різних споживачів. Кожному має бути надано доступ до інформації, отриманої в системі моніторингу. Оскільки екологічна інформація є суспільним благом за всіма ознаками, що є характерними для суспільних, то її вартість не має збиратися з кожного споживача. Тому, на нашу думку, достатньо зробити інформацію відкритою і доступною для всіх членів суспільства. Такий підхід сприятиме формуванню того зовнішнього середовища, що впливає на поведінкові установки.

Не менш важливо враховувати вже існуючі установки, які відбулися під впливом діючих суспільних інститутів. На думку А. Аузана, інститути можна розглядати як: певні правила та алгоритми; примус; покарання [11, с. 24]. У першому випадку виникають так звані «ефекти Веблена», а саме: «приєднання до більшості» (всі так роблять, і я так роблю); «демонстративного споживання» (споживаємо найдорожче, тому що вважаємо це найкращим); «феномена сноба» (купуємо те, чого не купує ніхто). Отже, екологічна інформація, зокрема інформація, що продукується в системі моніторингу, має стати таким товаром, який: 1) отримати (не купити, а знати) захотілося б усім (тому, що всі знають про це); 2) давав би можливість демонструвати певний соціальний статус; 3) сприяв би усвідомленню людиною своєї винятковості.

ВИСНОВКИ

Екологічний моніторинг земель сільськогосподарського призначення має декларативний характер і не виконує покладених на нього завдань. Аналіз інституційних чинників, що формують середовище для функціонування системи моніторингу, свідчить про взаємоза-

лежність офіційних та неофіційних обмежень, дотичних до моніторингу. Недосконалість офіційних та нерозвиненість неофіційних обмежень зумовлює відсутність потреб в екологічній інформації як суб'єктів господарювання, місцевих органів влади, так і фізичних осіб. Ідентифікація інформації, що продукується в системі моніторингу як суспільного блага дає змогу визначити шляхи створення попиту на такий вид суспільних послуг, як екологічний моніторинг. Формування нового концептуального підходу до визначення інституціональних аспектів моніторингу земель сільськогосподарського призначення, релевантне переформування суспільних інститутів сприятиме вирішенню багатьох екологічних проблем у сільському господарстві та збалансованому розвитку цієї галузі. Подальші дослідження слід спрямувати на дослідження можливості застосування ринкових інструментів при формуванні попиту на екологічну інформацію та екологічний моніторинг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Земельний кодекс України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/page8>
2. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/962-15>
3. Про затвердження Положення про Державну систему моніторингу довкілля: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. № 391. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF>
4. Про затвердження Положення про моніторинг земель: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.1993 р. № 661. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF>
5. Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення: Наказ міністерства аграрної політики України від 26. 02. 2004 р. № 51. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0383-04>
6. Зіновчук Н.В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект: монографія / Н.В. Зіновчук. — Львів: Львів. держ. аграр. ун-т, ННВК «АТБ», 2007. — 394 с.
7. Піонтківська І. Екологічна політика України / І. Піонтківська, А. Сівальнева, Н. Сосонкіна // Перспективні дослідження. — берез. 2000. — С. 3–49.
8. Потапенко В.Г. Проблеми державної системи екологічного моніторингу в Україні та шляхи їх подолання / В.Г. Потапенко, І.В. Шевчук. —

- [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1038/>
9. Студинський В.А. Економічна поведінка в трансформаційній економіці / В.А. Студинський. — К.: Фенікс, 2010. — 2010. — 264 с.
  10. Samuelson P. The Pure Theory of Public Expenditure / P. Samuelson // Review of Economics and Statistics. #36, 1954. — P. 387–389.
  11. Аузан А. Экономика всего: Как институты определяют нашу жизнь / А. Аузан. — Ульяновск: Манн, Иванов, Фербер. — 2011. — 147 с.

УДК 657

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОБЧИСЛЕННЯ РЕНТНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

Б.М. Занько

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку

Університет державної фіскальної служби України

Обґрунтовано необхідність накопичення в системі бухгалтерського обліку інформації, що використовується для обчислення рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, склад якої зумовлений вимогами податкового законодавства.

Ключові слова: бухгалтерський облік рентної плати, виробнича собівартість, витрати, корисні копалини, рентна плата за користування надрами.

Підприємства, які проводять господарську діяльність з видобування корисних копалин (мінеральної сировини), зобов'язані сплачувати рентну плату. При цьому для обчислення суми податкового зобов'язання з рентної плати підприємству може знадобитися докладна інформація, яка стосується витрат, пов'язаних із видобуванням корисних копалин. Тому актуальним є дослідження складу інформації, яка використовується для обчислення рентної плати згідно з вимогами податкового законодавства, та обґрунтування необхідності накопичення її в системі бухгалтерського обліку.

Основні аспекти бухгалтерського обліку як джерела інформації для прийняття управлінських рішень у своїх працях розглядали М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, Т.В. Давидюк, Н.М. Марченко, Ю.А. Кузміньський, О.В. Лишиленко, В.Г. Лінник, Н.М. Малюга, П.Т. Саблук, В.В. Сопко, Л.К. Сук, В.Г. Швець, В.О. Шевчук, М.Г. Чумаченко та ін.

Віддаючи належне науковим напрацюванням цих учених, слід відзначити, що питання щодо необхідності накопичення в системі бухгалтерського обліку інформації, яка використовується для обчислення податків (зокрема, рентної плати), розглянуто не повною мірою і потребує подальшого наукового дослідження.

У цій статті подано обґрунтування необхідності накопичення в системі бухгалтерського обліку інформації, що використовується для

обчислення рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, склад якої зумовлений вимогами податкового законодавства.

Надра, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України [7].

Якщо суб'єкти господарювання набули права користуватися об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів на користування надрами в межах конкретних ділянок надр з метою провадження господарської діяльності з видобування корисних копалин, то вони стають платниками рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин, що встановлено пп. 252.1.1 п. 252.1 ст. 252 Податкового кодексу України [8].

Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин є лише однією з шести складових такого загальнодержавного податку, як рентна плата. Серед інших складових рентної плати, які сплачуються в Україні, можна відзначити рентну плату за користування радіочастотним ресурсом України; рентну плату за спеціальне використання